

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 4.

Fredagen den 22 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m., och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Upplästes följande inkomna läkarintyg.

Att bankdir. herr *Gerhard Magnusson* på grund av ischias för närvarande är sängliggande sjuk, intygas.

Stockholm den 22 aug. 1919.

A. Ljung,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades:

första särskilda utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden; och

kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Föredrogs herr *Lindhagens* motion, nr 12, angående dels söndagsvila inom vissa arbetsområden, dels ock reglering i vissa fall av nattarbetet för män.

*Ang. viss
motions remi-
terande till
utskott.*

Herr vice talmannen: I denna motion hemställer herr *Lindhagen*, att riksdagen med anledning av propositionen nr 4 med förslag till lag om arbetstidens begränsning ville hos regeringen anhålla,

1) att den nära därmed sammanhängande, av 1910 års riksdag väckta frågan om *söndagsvila* måtte om möjligt vid nästa riksdag framläggas till avgörande, och

2) att den nära därmed sammanhängande, av 1914 års riksdag väckta frågan om reglering i vissa fall av *nattarbete för män* måtte om möjligt vid nästa riksdag framläggas för avgörande. Men enär förevarande motion innefattar förslag, som ej stå i oskiljaktigt sammanhang med ärende, som föranlett riksdagens sammankallande

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 4. 1

Ang. viss
motions remit-
terande till
utskott.

(Forts.)

eller av Konungen eljest förelagts denna urtima riksdag, anser jag mig på grund av § 2 riksdagsordningen och § 49 regeringsformen förhindrad att framställa proposition på motionens remitterande till utskott.

Herr Lindhagen: Om någon tvekan hade kunnat förevara rörande remiss av de motioner, som väcktes med anledning av värnpliktspropositionerna, därför att dessa propositioner omfattade bara vissa speciella delar av värnplikten, så hade jag aldrig föreställt mig, att det skulle kunna komma i fråga att vägra proposition på någon av dessa motioner, som föranletts av en proposition, vars 1 § upprullar ämnet i hela dess vidd och därifrån sedan endast gör bestämda undantag.

De följande motionerna — jag måste behandla dem i ett sammanhang, ty de sammanhänga, såvitt rör motiveringen — de fyra andra av mig väckta motionerna avse, att de undantag, som Kungl. Maj:ts proposition innehåller i fråga om arbetstidens reglering, skulle i ett och annat avseende hävas, så att flera arbetargrupper måtte komma in under lagstadgat skydd, och att proposition därom skulle föreläggas nästa lagtima riksdag. Det har även varit ifrågasatt, att icke ens dessa motioner skulle kunna grundlagsenligt remitteras, men tanken därpå läser uppgivits efter överläggning i talmanskonferensen. Det är sålunda fastslaget — om, såsom jag tror, detta blir resultatet — att de fyra följande motionerna, som vilja under arbetstidsskyddet införa vissa grupper av arbetare, vilka i propositionen äro undantagna därifrån, kunna väckas i anledning av densamma. Ännu mindre anledning förefaller det mig vara att vägra proposition på denna motion, ty den rör just de arbetargrupper, varom propositionen talar. Betänkligheten är således här alldeles undanröjd. Motionen äger ett oskiljaktigt sammanhang med propositionen i den punkten, att den rör just de arbetargrupperna och ingen annan och just deras arbetstid och ingenting annat.

Vad yrkas där? Jo, då i propositionens 4 § sägs, att arbetare icke må användas till arbete under längre tid, nämligen mer än åtta timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan, så vill jag ha tillagt, att denna paragraf om veckoarbetstiden bör utbyggas med att nattarbete under veckan skall undvikas och om möjligt icke äga rum samt att söndagsvila skall iakttagas om möjligt. Det är sålunda en naturlig och konsekvent avslutning av ordnandet av veckans arbete inom dessa industrier. I det socialdemokratiska partiets, internationalens program, på vilket den förevarande propositionen stöder sig eller som föranlett densamma ha vid alla kongresser dessa tre saker upptagits i en och samma punkt sammanhängande och oskiljaktigt sammanflätade, nämligen normal arbetsdag, söndagsvila och frihet från nattarbete. Och då skall vår författning vara så hampad, att man icke skall få väcka motion om att utbygga 4 § i den kungl. propositionen på detta rimliga sätt! Vart tar det då vägen med svenska folkets yttrandefrihet från riksdagstribunen? Härtill kommer en annan sak, att denna motion väcktes vid den lagtima riksdagen

med anledning av en precis likadan proposition som den föreliggande och då utan vidare av kammaren remitterades till utskott.

Vad betyder således denna propositionsvägran? Jo, att vi få införd en mycket vanskligh sak i vår konstitutionella praxis, nämligen att det finnes ett slags motionsrätt med avseende å propositioner till lagtima riksdag och en annan motionsrätt med avseende å propositioner, framlagda vid urtima riksdag. Vad grundar man detta på?

Vid lagtima riksdag får väckas motion, som föranledes av en proposition. Vi veta ju, att det även många gånger har vägrats remiss därför, att motion ansetts icke hava föranletts av proposition. Vad är det för ratio man då gått efter? Jo, efter att motion och proposition skola stå i ett visst sammanhang. Nu heter det att vid urtima riksdag icke får förekomma ärende, som ej står i oskiljaktigt sammanhang med av Kungl. Maj:t väckt ärende. Jag föreställer mig, att de s. k. lagstiftarna, som gjorde denna föreskrift, liksom lagstiftare i allmänhet icke tänkte så mycket på vad de skrevo, men vad de menade var naturligtvis, att vid urtima riksdag icke får väckas motion om fullkomligt främmande ämnen, utan endast om vad som har sammanhang med själva propositionen. Därför måste dessa två saker enligt min uppfattning rimligtvis sammanfalla, så att den motionsrätt, som man har vid lagtima riksdag med anledning av då framlagd proposition, måste vara av samma beskaffenhet som den, som förefinnes i anledning av proposition, som framlagts vid urtima riksdag. Och det står ej heller uttryckligen uttalat, vilket tydligen behöfves, att motionsrätten skall vara olika vid de båda slagens riksdagar.

Vart skulle det leda, om man nu fördes in på denna konstitutionella praxis, som herr talmannen förordnat? Vid lagtima riksdag skulle få väckas motion, som sammanhänger med en proposition, vid urtima riksdag endast sådana, som ha oskiljaktigt sammanhang med proposition. Alltså menar herr talmannen, att man vid lagtima riksdag får väcka även motion, som har lösligt sammanhang med en proposition. Jo, jag tackar jag! Det har mången försökt, men då har alltid sagts, att sammanhanget har varit för lösligt, och därför vägrats remiss. Herrarna förstå, att det är rena godtycket vi nu äro inne på. Man är i talmannens och konstitutionsutskottets hand fullkomligt. Och själva kunna de icke uppställa någon annan norm, än vad de tycka för tillfället.

Jag hemställer därför att kammaren måtte besluta att remittera denna motion lika väl som vid lagtima riksdagen i år till vederbörande utskott.

Herr Trygger: I motsats till herr Lindhagen anser jag för min del, att det är fullkomligt rätt, att remiss vägras på förevarande motion. Det är icke utan skäl, som grundlagen uttrycker sig olika med avseende å motion vid lagtima riksdag och med avseende å urtima riksdag. I förra fallet är det tillräckligt, att motionen står i sammanhang med en kungl. proposition, för att man skall

Ang. viss motions remitterande till utskott.
(Forts.)

Ang. viss
motions remit-
terande till
utskott.
(Forts.)

kunna få komma i åtnjutande av förlängd motionstid. Men här med avseende å den urtima riksdagen fordras för ärendets förekomst att ett oskiljaktigt sammanhang finnes med en kunglig proposition. Och man förstår mycket väl, varför man är strängare. Avsikten är ju, att en uttima riksdag skall få ett visst, av Kungl. Maj:t begränsat område för sin verksamhet. Det är grunden till den ifrågasvarande strängare bestämmelsen.

Men även om vi se bort från det formella och se på det reella, måste väl var och en erkänna, att det är helt olika synpunkter, som man har att utgå ifrån, ett helt annat material man har att bedöma, då man i samband med Kungl. Maj:ts här ifrågasvarande proposition vill avgöra herr Lindhagens förevarande motion. Denna motion avser för det första söndagsvilan, en fråga, som tydligen skall avgöras efter alldeles särskilda grunder. Och vad nattarbetet beträffar hör det till en annan lagstiftning, nämligen lagstiftningen angående arbetarskydd. Vi hava i lag av 1912 bestämmelser med avseende å nattarbete för kvinnor. Nu vill herr Lindhagen också hava en lagstiftning med avseende å nattarbete för män.

I själva verket avhandlas alltså i motionen andra frågor än de, som föreligga i Kungl. Maj:ts proposition. Följaktligen skulle det innebära en betydlig utsträckning av riksdagsarbetet och arbetsbördan för denna riksdag, om denna motion upptoges till behandling. Och följaktligen: både av formellt skäl, grundlagens uttryckliga lydelse, och även av materiella skäl måste jag för min del anse det riktigt, att remiss vägras.

Herr *Kvarnzelius*: Detta ärende har förut varit föremål för prövning inom talmanskonferensen, och jag har där varit i tillfälle att närmare överväga, hur rätteligen borde förfaras i detta fall, och ehuru väl jag allmänligen har den uppfattningen, att man icke onödigtvis bör beskära den enskilda riksdagsmannens rätt att få sin mening fram, har jag dock i detta fall nödgats biträda den mening, som herr talmannen omfattar och herr Trygger gjort sig till tolk för.

Således hyser jag den meningen, att det riktigast är, sådan som grundlagen är skriven, att kammaren vägrar remiss på denna motion.

Herr *Lindhagen*: Herr Trygger uttryckte sig på det sättet, att det förefinnes olika bestämmelser i riksdagsordningen för motionsrätt vid lagtima riksdag och vid urtima riksdag. Så är emellertid icke alls förhållandet. Det är en oriktig framställning av grundlagen. Det står i en paragraf, att de motioner, som föranledas av en kunglig proposition, etc., och detta uttryck gäller både lagtima och urtima riksdag, ty paragrafen, där uttrycket står, handlar icke blott om lagtima riksdag. Även vid urtima riksdag kan således en motion föranledas av en kunglig proposition. Därav framgår ännu mer, att det där oskiljaktiga sammanhanget innebär, att man icke får väcka motion i alldeles främmande ämnen, som icke hava någon koherens med den kungliga propositionen.

Herr Trygger sade, att han framställde sitt yrkande icke blott eller icke så mycket på formella som på reella grunder. Såvitt jag kunde fatta, voro hans grunder dock bara formella. Men vi få väl icke tillägna oss en sådan bokstavsträldom, utan mera taga hänsyn till det andliga sammanhanget, vilket ju är det förnämsta. Söndagsvila och nattarbetets avskaffande stå väl i alldeles oskiljaktigt sammanhang med arbetstidens ordnande *under veckan*, som denna proposition avser. Man skall vara bra rädd för att svenska folket får någonting att säga, ifall man skall leta ut förevändningar för att en så beskaffad motion icke skall komma under behandling i sammanhang med förslaget, hur arbetet under veckan för vidsträckta arbetargrupper skall ordnas.

Man skulle kunna säga med denna motivering i avseende å förevarande sak, att om vi finge någon kampregering i landet — vilket vi dock kanske icke få — så skulle det bliva ett sätt för den att sammankalla urtima riksdagar, vid vilka man ej finge väcka motioner i överensstämmelse med frågornas andliga sammanhang med propositionerna, utan man måste antingen taga varje kunglig proposition obeskuren eller också avslå densamma. Detta leder till konsekvenser, som icke kunna anses vara produktiva i det konstitutionella livet, såvitt jag förstår.

Herr Trygger: Herr Lindhagen måtte hava missförstått mig. Jag påpekade, att när det är fråga om motionstiden, användes uttrycket »föranledes». Men här användes uttrycket, att det skall vara ett »oskiljaktigt sammanhang». Då det står, att vid urtima riksdagen icke får *förekomma* annat ärende, än som med kunglig proposition står i oskiljaktigt sammanhang, följer därav naturligtvis, att någon motion i annat ärende icke kan väckas. Men kan motion på grund av ärendets oskiljaktiga sammanhang med den kungl. propositionen väckas, skall naturligtvis motionstiden gälla även i detta fall.

Herr Lindhagen: Gentemot detta vill jag åberopa vad jag redan förut sagt, och jag vill tillägga, att enligt den motivering jag framlagt står detta ärende dessutom i ett mycket, mycket oskiljaktigt sammanhang med den kungliga propositionen.

Herr vice talmannen hemställde nu, huruvida kammaren yrkade proposition på förevarande motions remitterande till utskott; och förklarade herr vice talmannen sig finna denna fråga vara med övervägande nej besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke yrkar proposition på remiss av motionen nr 12 till utskott, röstar

Ja;

Ang. viss
motions remit-
terande till
utskott.

(Forts.)

Ang. vis-
motions remit-
terande till
utskott.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Om röstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit på följande sätt:

Ja — 47;

Nej — 31.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet herr *Lindhagens* motioner:

nr 13, angående personalens arbetstid inom hotell-, restaurang-, kafé och därmed jämförlig rörelse;

nr 14, om reglering av arbetstiden för sjuksköterskor och sjuksköterskeelever;

nr 15, angående begränsning av arbetstiden i det s. k. hemarbetet; samt

nr 16, angående begränsning av lantarbetarnas arbetstid.

Herr *Lindhagen* erhöi på begäran ordet och yttrade: Då motiveringen i min motion nr 12, varå remiss vägrats, i sin helhet, kan jag nästan säga, rör just den kungliga propositionen och ingenting annat, och då nämnda motivering således också ligger till grund för de motioner, som nu blivit remitterade, samt då jag är angelägen om att även denna motivering måtte bliva remitterad till det utskott, som skall behandla just den sak, varom motiveringen rör sig, får jag, herr talman, yrka — i enlighet med vad som förut brukats i riksdagen, både i första och i andra kammaren — att motiveringen till motionen nr 12 från och med orden »Då nu» till och med fjärde stycket från slutet, slutande med ordet »söndagsvila», måtte såsom ytterligare motivering till de av mig väckta och nu remitterade motionerna av kammaren överlämnas till vederbörande utskott.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall:

och skulle det av herr *Lindhagen* nu avgivna yttrandet överlämnas till andra särskilda utskottet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.31 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 23 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades tredje särskilda utskottets memorial:

nr 3. angående avlöning till de vid innevarande urtima riksdag hos kamrarna och i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante; samt

nr 4, i anledning av riksgäldsfullmäktiges förslag rörande ordnandet av restaurangrörelsen inom riksdagshuset.

Vid föredragning av första särskilda utskottets utlåtande nr 3. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uteslutande från Stora Sjöfallets nationalpark av vissa områden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och godkändes kanslideputerades memorial nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Föredrogs ånyo tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.*

Till tredje särskilda utskottet hade riksdagens kamrar för förberedande behandling hänvisat en den 2 augusti 1919 dagtecknad proposition nr 7, däruti Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

L a g

angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring, i fredstid m. m.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

Värnpliktiga, tillhörande 1918 års klass, må, i den omfattning Konungen bestämmer, befrias från fullgörande av dem enligt § 27 mom. 1 eller 2 värnpliktslagen åliggande tjänstgöring i fredstid.

§ 2.

Uti § 26 mom. 2 och 3 värnpliktslagen föreskriven uttagning för utbildning till underbefäl eller fackmän skall icke äga rum bland värnpliktiga, tillhörande 1918 års klass.

§ 3.

Värnpliktiga, tillhörande 1916 års klass, må erhålla befrielse från fullgörande av dem under år 1919 åliggande repetitionsövning.

Från fullgörande av nämnda repetitionsövning må, i den omfattning Konungen bestämmer, uppskov beviljas värnpliktiga, tillhörande 1917 års klass.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Vidare hade till utskottets förberedande behandling hänvisats en av herr *Lindhagen* inom första kammaren avgiven motion, nr 8, däruti motionären, med åberopande av de skäl, som av honom framförts i remissdebatten den 8 innevarande augusti, hemställt, att riksdagen med anledning av propositionerna nr 7, 8 och 9 ville besluta fullständigt inställande av de övningar, som i propositionerna berördes och i varje fall skänka landet någon väsentlig lättnad utöver den tämligen principiösa och obetydliga nedsättning i övningarna, som i propositionerna förordades.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt:

a) att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 7 framlagda förslag måtte av riksdagen bifallas;

b) att herr *Lindhagens* motion nr 8, i vad den avsåge de värnpliktsövningar, som i förenämnda proposition nr 7 berördes, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos fogade flera reservationer. Enligt en av dessa hade herrar *Klefbeck*, *Oscar Olsson*, *Linder*, *J. E. Berglund*, *Anderson* i Råstock, *E. Lindley*, *Hansson* i Stockholm, *Carlsson* i

Frosterud och *Andersson* i Stockholm ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 7 framlagda förslag måtte av riksdagen bifallas med den ändring att § 3 erhöles följande lydelse:

‘Värnpliktiga, tillhörande 1916 års klass. — — — — —
— — repetitionsövning.

Värnpliktiga, tillhörande 1917 års klass, må, med undantag för de kavalleriet tilldelade, erhålla befrielse från fullgörande av dem under år 1919 åliggande repetitionsövning’;

b) att herr *Lindhagens* motion nr 8, i vad den avsåge de värnpliktsövningar, som i förenämnda proposition nr 7 berördes, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under a) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande § 3 hade reservation vidare avgivits av friherre *Fleming* samt herrar *Hallin*, *Widell* och *Hammar skjöld*.

I fråga om utlåtandets föredragning yttrade

Herr vice talmannen: I avseende å föredragningen av tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställes: att det samma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist; att sedan lagförslaget blivit genomgånet, utskottets hemställanden föredragas; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

§ 1.

Herr *Klefbäck*: Som kammaren behagade finna, har jag jämte några andra medlemmar av de olika kamrarna reserverat mig vid förevarande betänkande. Innan jag ingår på den lilla skiljepunkt, som föreligger mellan utskottet och oss reservanter, vill jag i korthet redogöra för vad själva propositionen innehåller.

Jag kan väl säga, att vi hälsat denna proposition liksom de övriga, som vi i samband med denna mottagit, med stor tillfredsställelse, ty så obetydliga som de däri föreslagna förkortningarna av värnpliktstjänstgöringen än äro, äro de likväl ett tecken på att andra tider nu hava brutit in. Förut gick utvecklingen alltid i den riktningen, att den för tillfället varande tjänstgöringstiden skulle oavbrutet ökas, och man såg aldrig någon gräns för varest denna

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
ullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.

(Forts.)

ökning skulle upphöra. Man hade nästan det intrycket, att de militära sakkunniga ansågo, att det väsentliga i fråga om försvarsberedningen var just att tjänstgöringstiden sattes så lång som möjligt.

Nu ha vi under krigets fruktansvärda lärdomar i många fall kommit till en annan uppfattning, och vi ha nu den första propositionen före, som bebådar en nedsättning i den hittillsvarande tjänstgöringstiden. Propositionen var visserligen före redan vid den lagtima riksdagen, men det fanns då intet hopp att få den igenom. Nu återigen äga vi ju detta hopp.

Den proposition, som nu är före, innefattar först och främst, att värnpliktiga av 1918 års klass skulle få sin tjänstgöringstid avkortad med ett betydligt antal dagar. At Kungl. Maj:t skulle ges bemyndigande att bestämma, när de olika grupperna av denna årsklass skulle inkallas. Vidare innehåller propositionen, att studenter och med dem likställda skulle befrias från tjänstgöring från slutet av innevarande månad — vilken dag kan ju icke på förhand sägas. Dessutom skulle på grund av de förändrade tjänstgöringsförhållanden, som inträtt, icke något manskap uttagas till utbildning av fackmän eller underbefäl. Till sist föreslås, att repetitionsövningarna för i år skulle inställas, vad beträffar 1916 års klass med den motivering, att densamma redan undergått så lång övning genom krigstjänstgöring och annat, att den sammanlagda tjänstgöringstiden vida övergår den normala; och vad 1918 års klass beträffar beroende på de förändrade tjänstgöringsförhållanden, varmed denna klass hela tiden har laborerat. Sedan återstår 1917 års klass. Rörande denna föreslår propositionen endast, att dess repetitionsövning för i år skulle uppskjutas och en kommande riksdag få bestämma, huru därmed i fortsättningen skulle bliva. Det är som synes rätt stora avkortningar på alla områden, varåt vi som sagt synnerligen glädjas.

Det är nu egentligen en enda liten punkt, där vi reserverar avvika från Kungl. Maj:ts proposition. Jag skall alldeles förbigå de stycken av vår reservation, där vi göra några jämförelser i fråga om antalet inkallade och vad därmed sammanhänger. Den egentliga skiljepunkten, beträffande vilken vi framburit ett yrkande, gäller ju repetitionsövningen för 1917 års klass. Vi hava då föreslagit, att riksdagen redan nu skulle besluta, att denna repetitionsövning helt och hållet skulle inställas. Vi hava därvid stött oss på en, såvitt vi kunnat finna, ganska utbredd mening. Redan försvarskommisjonen uttalade följande: »I betraktande härav», d. v. s. olägenheterna med tjänstgöringsförhållandena, »och med hänsyn därtill att repetitionsövningarnas avhållande med endast två årsklasser måste anses ur militär synpunkt mindre tillfredsställande, hade kommisjonen ansett sig böra hemställa, att jämväl 1916 och 1917 års klasser, vilka erhållit avsevärt längre utbildning än flertalet övriga årsklasser, måtte befrias från fullgörande av dem innevarande år åliggande repetitionsövning.» Departementschefen intager till frågan icke en så bestämd ställning, men han säger i alla fall i

sin motivering: »Genom en sådan anordning» — nämligen uppskov — »förbehålles möjlighet för statsmakterna att sedermera, under nästkommande år, pröva, huruvida med hänsyn till då rådande förhållanden den nu uppskjutna tjänstgöringsskyldigheten bör fullgöras eller kan slutligt eftergivnas.» De enda myndigheter, som ställt sig direkt avvisande, äro de militära, och man kan ju icke förvåna sig över att de anse sig skyldiga att så långt som möjligt hävda sina intressen. Men departementschefen säger, sedan han anfört, att generalstabschefens yttrande inhämtats, att detta icke gäve honom anledning att frångå den av honom förut i ämnet intagna ståndpunkten.

Det förefaller oss därför vara nästan endast en ren lämplighetsfråga, om vi nu vid denna urtima riksdag skola besluta ett uppskov med repetitionsövningen för 1917 års klass eller om vi skola med detsamma besluta, att den skall inställas. Det vill då synas oss, som om det för de värnpliktiga måste vara en fördel att genast få besked om hur saken skall ordnas. Bli deras repetitionsövning i år endast uppskjuten, kan den ju icke gärna infalla något annat år än 1921, och det förefaller oss som om denna så pass långt framskjutna tidpunkt skulle med hänsyn både till deras familjeförhållanden och borgerliga ställning till och med erbjuda rätt mycket större svårigheter, än om de hade varit i tillfälle att redan detta år fullgöra sin repetitionsövning. Då det nu är ställt i utsikt, att redan nästa riksdag skulle kunna fatta detta beslut, och regeringen icke då, åtminstone såvitt det framgår av propositionen, kommer att avgjort ställa sig emot den möjligheten, ha vi som sagt ansett, att det skulle vara förmånligare att redan från början fatta ett bestämt beslut.

I fråga om vår reservation i övrigt vill jag blott påpeka ett litet tryckfel. — Ja, jag får inte tag i det just nu, och det betyder ju kanske mindre.

Till vad jag förut uttalat vill jag endast tillägga den vördsamma hemställan till vår regering, att då den går att utföra det uppdrag, vilket såsom jag nu hoppas, riksdagen lägger i dess hand, den måtte så långt som möjligt tillmötesgå de önskemål, vi uttalat, så att den tjänstgöring, vartill de olika årsklasserna inkallas, om möjligt inskränkes till vård- och vakttjänst och även inskränkning av tjänstgöringstiden måtte kunna beredas de icke vapenföra.

Jag skall, herr talman, icke längre driva denna vår reservation, utan endast hemställa om bifall till det yrkande, som vi i densamma hava framburit.

Herr statsrådet Nilsson: Herr greve och talman, mina herrar! Till en början vill jag fästa uppmärksamheten på att den föreliggande kungl. propositionen till innehållet är fullständigt sammanfallande med den, som i denna del förelades innevarande års lagtima riksdag och som då i den del, som den näst föregående ärade talaren vidrörde, icke inom utskottet rönt någon som helst gensaga från något håll.

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
plik tjänst-
göring.
(Porto.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.

(Forts.)

Beträffande den ärade talarens yrkande, att riksdagen redan nu måtte i vad angår 1917 års klass fatta det beslut, att denna årsklass skall befrias från densamma innevarande år åliggande repetitionsövning, vill jag erinra därom, att det visserligen förhåller sig så, att försvarskommissionens flertal framställde detta yrkande, men att jag anförde skäl däremot i det anförande, som jag med avseende å propositionen i våras hade till statsrådsprotokollet. Och jag anser fortfarande, att det föreligger giltiga skäl att intaga denna ståndpunkt.

Jag vill då till en början fästa uppmärksamheten därpå, att *realiter* denna sak icke kommer att få någon betydelse för de värnpliktiga förr än år 1921. Det har också den ärade talaren medgivit. Jag måste också säga, att det skäl, som den ärade talaren anförde för den mening han förfäktade, nämligen att ett beslut *nu* skulle dikteras av hänsyn till de värnpliktiga, förefaller mig åtskilligt långsökt. Det är dock två år till 1921, och det kan icke vara av någon avgörande betydelse för de värnpliktiga att just i år få veta, huru det skall ställa sig med 30 dagars tjänstgöring år 1921. Det kan blåsa oändligt många vindar, innan vi skriva det årtalet. Ingen vet, hurudana förhållandena då äro. Huruvida befrielse då är ändamålsenlig eller icke, kan enligt min mening icke nu bedömas. För att belysa, huru det kan ställa sig, skall jag tillåta mig att göra den förutsättningen, att den lagtima riksdagens beslut beträffande repetitionsövningen för denna årsklass hade förelegat i överensstämmelse med försvarskommissionens flertals mening. Då hade det t. ex., då det gällde att ordna förhållandet med kavalleriets tjänstgöring innevarande år, icke varit möjligt för Kungl. Maj:t att ordna denna tjänstgöring på sätt Kungl. Maj:t gjort — mot vilken anordning den ärade talaren eller hans medreservanter icke haft någon erinran utan funnit, att den hade goda skäl för sig. Jag ber att få meddela kammaren, att när det gällde att taga ställning till spörsmålet, huru det skulle ordnas beträffande kavallerivapnet, så gjordes det, innan jag hemställde till mina kolleger att gå med på den sedermera beslutade anordningen, en undersökning om huruvida det fanns andra möjligheter. Men man kom då till det resultatet, att den enda möjlighet, som i så fall stod öppen, var att till reservtruppövningar inkalla äldre årsklasser. Då är jag övertygad om att den ärade talaren och hans medreservanter — det ha de ju för resten givit tillkänna genom sin anslutning till propositionen — givit mig rätt i att det är en bättre anordning att härvidlag kunna begagna sig av den möjlighet, som verkligen nu stod öppen, därför att det icke förelåg ett definitivt beslut om att 1917 års klass skulle befrias från fullgörande av densamma innevarande år åliggande repetitionsövning. Med detta exempel tror jag sålunda, att jag klarligen belyst vikten och betydelsen av att man icke beträffande en sådan sak binder sig två år i förväg, innan man känner alla förhållanden, som kunna på saken inverka.

Då den ärade talaren icke gjort någon vidare utveckling av de synpunkter, som frambållits i reservationen, kunde jag måhända ha

gått dem förbi. Endast för att ställa dem i belysning vill jag emellertid säga, att då det i reservationen göres den erinran, att den fastlandskontingent, som fullgör sin tjänstgöring vid Gottlands infanteriregemente, skulle få fullgöra sin tjänstgöring sju månader i sträck, äger detta sin riktighet. Men reservanterna synas då fullständigt hava förbisett det förhållandet, att de värnpliktiga från fastlandet, som äro uttagna till tjänstgöring på Gottland, till väsentlig del uttagits på frivillighetens väg, och att det i allmänhet plägar vara så, att det antal, som vill tjänstgöra på Gottland, vida överstiger behovet. Och varför? Jo, det har sedan långa tider tillbaka ansetts vara en fördel att få göra tjänstgöringen på Gottland, därför att man då får fullgöra både den första tjänstgöringen och repetitionsövningarna under ett år och i en följd och sålunda har hela värnpliktstjänstgöringen bakom sig efter detta enda år. Att därför, såsom reservanterna här synas förutsätta, låta denna anslutning av repetitionsövningarna till den första tjänstgöringen upphöra förefaller mig till sina verkningar gå ut över de värnpliktiga själva och de önskemål, som de haft, då de begärt att få komma till Gottland.

Vidare uttalas i reservationen en mening om att det icke ställs i utsikt någon avkortning i de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöringstid, och att reservanterna velat fästa uppmärksamheten därpå, då de ansett detta icke vara rimligt. Reservanterna förutsätta därför, »att Kungl. Maj:t skyndsammast tar under övervägande åtgärder för avkortning i de icke vapenföras tjänstgöring». Jag nödgas förutsätta, att reservanterna icke med tillräcklig uppmärksamhet läst den kungl. propositionen nr 401, till vilken jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet vid propositionen nr 7 hänvisat. Det heter nämligen där: »Beträffande armén tillhörande icke vapenföra värnpliktiga av 1918 års klass hava inga bestämmelser hittills meddelats rörande inskränkning i dem enligt värnpliktslagen åliggande tjänstgöring, och kan det ej nu angivas, i vad mån utan åsidosättande av de å dem ankommande arbetsuppgifter en avkortning kan göras i deras tjänstgöringsskyldighet». Det förhåller sig alltså på det sättet — det är alldeles tydligt och klart — att saken varit föremål för min uppmärksamhet, men att det ännu icke har förelegat någon laga grund för att kunna vidtaga någon som helst åtgärd i den vägen. En sådan grund föreligger först, då riksdagens beslut föreligger och Kungl. Maj:t sedermera promulgerat lagen. Beträffande själva saken vill jag erinra om att flertalet av de icke vapenföra redan fullgjort sin tjänstgöring.

På grund av de sakliga upplysningar, som jag varit i tillfälle att lämna, vågar jag uttala den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Beträffande §§ 1 och 2 i det föreliggande lagförslaget har jag biträtt utskottets hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Med avseende däremot å § 3 har jag jämte tre andra ledamöter av utskottet låtit anteckna min reservation och skall bedja att några ögonblick få upptaga kammarens

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Fort)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

tid med att framlägga de skäl, som föranlett mig att icke ge min röst för denna paragrafs antagande.

Ifrågavarande paragrafs innebörd är som bekant inställandet av årets repetitionsövningar, och paragrafen är, såsom herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet nyss erinrade om, identisk med den, som förelades årets lagtima riksdag men som då ej av riksdagen godkändes. Jag skall till en början tillåta mig skärskåda denna frågas upprinnelse och vidare utveckling, tills den erhållit den form, vari den här föreligger till avgörande. Det var nämligen genom en ämbetsskrivelse den 1 maj 1919 som chefen för lantförvarsdepartementet anmodade den s. k. försvarskommissionen att yttra sig rörande frågan om avkortningen av tjänstgöringstiden för 1918 års klass samt om uttagningen till underbefäl eller fackmän, sålunda rörande innehållet i de två första paragraferna av det här föreliggande lagförslaget. Icke med ett ord berördes i denna skrivelse frågan om inställande av repetitionsövningarna i sin helhet i år. Kommissionens majoritet tog emellertid upp den frågan och ansåg, att man, på grund av att möjlighet för spanska sjukans återutträdande i landet förefanns, fördenskull borde inställa övningarna med 1916 och 1917 års klasser, och att det vore av vikt, att man med hänsyn till de värnpliktigas disposition av sin tid redan då fattade beslut härom. Vad sade sedan departementschefen om denna del av kommissionens hemställan? Jo, ordagrant detta, som återfinnes i Kongl. Maj:ts proposition till årets lagtima riksdag nr 401 sid. 22: »Vidkommande härefter försvarskommissionens hemställan om befrielse jämväl för 1916 och 1917 års klasser från fullgörande av dem innevarande år åliggande repetitionsövning, måste givetvis ett bifall till denna hemställan möta stora betänkligheter ur militär synpunkt. Repetitionsövningarna utgöra nämligen slutstenen i den militära utbildningen och de enda tillfällen för arméns befäl att erhålla nödvändig övning i förande av trupp i större förband. Huruvida med hänsyn till den alltjämt pågående influensaepidemien repetitionsövningar innevarande år kunna hållas eller ej, låter sig emellertid, såsom försvarskommissionen framhållit, icke för närvarande avgöra. Denna fråga beror nämligen av vad de medicinska myndigheterna anse sig kunna tillstyrka.» Trots emellertid denna sin skarpt poängterade betänksamhet mot förslaget kommer departementschefen efter någon argumentering, som främst gick ut på billighetsskäl gent emot 1916 års klass, som fullgjort viss krigstjänstgöring, samt omöjligheten ur militär synpunkt att till ifrågavarande övningar inkalla endast 1917 års klass, fram till att föreslå den totala inställelsen därav, men väl att märka, detta endast dikterat av farhågan för spanska sjukan! Och det var tydligt — åtminstone kan jag ej läsa mig till något annat — att blott ett upplössande ånyo av denna kunde för departementschefen då paralysera de stora betänkligheter ur militär synpunkt, varåt han givit uttryck.

Såvitt jag känner, har man ju lyckligtvis ej försport något, som skulle ge vid handen, att spanska sjukan ånyo vore i antågande. Det

synes mig därför, som om det enda skäl, som fanns i våras för repetitionsövningarnas inställande, nu ej vore förhanden, och att dessa i betraktande av vad departementschefen yttrat om att de utgöra slutstenen i den militära utbildningen, förty borde avhållas med 1916 och 1917 års klasser, enär, efter vad jag från skilda militära håll inhämtat, det mycket väl lär gå för sig att öva endast dessa båda klasser. Ja, chefen för generalstaben anser det vara möjligt att öva blott en årsklass då emellertid övningarna måste ordnas på något annorlunda vis. Och skulle så olyckligt bli, att vi återigen finge in spanska sjukan, så har riksdagen genom en provisorisk lag givit Kungl. Maj:t rätt att inställa allt vad militära övningar heter.

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktsjänst-
göring.
(Forts.)

Men nu lägger departementschefen fram förslaget ändå i samma form som i våras och säger, att de skäl, som då talade för detsamma »fortfarande äro för handen». Såsom jag med avseende å repetitionsövningarna sökt visa, är skälet, som då möjligen fanns, nu ej för handen, och såvitt man kan se av den kungl. propositionen till denna riksdag, ha några nya skäl där icke framkommit.

Utskottet, som angående förslaget om repetitionsövningarnas inställande icke haft någon erinran, har däremot lånat ett par skäl från försvarskommissionens utlåtande, i ty att utskottet håller före »att en dylik åtgärd bör så mycket mera vidtagas, som därigenom icke blott vinnes ökad arbetskraft för det under nuvarande förhållanden mera än vanligt viktiga produktiva arbetet utan jämväl göras avsevärda med hänsyn till den statsfinansiella ställningen betydelsefulla besparingar.» Detta låter ju utmärkt, och jag kan försäkra, att jag ingalunda är döv för någotdera av dessa skäl. Emellertid kan jag ej hjälpa, att jag tycker, att man på de håll, där man borde vara mest angelägen om att det produktiva arbetet nu verkligen finge komma till sin rätt, icke just visar någon sådan aktning för detsamma, vadan det, som här ljudes det arbetande folket, för mig ter sig mer som en *skåderätt*. Vad besparingarna på budgeten beträffar inser jag förvisso, att sådana böra, varhelst de kunna uppbringas, genomföras, och detta ej minst på de militära huvudtitlarna. Jag kan likvisst icke se, att man just här kan göra några *verkliga* besparingar på det militära området, ty det gäller, som förut sagts, att lägga slutstenen i den militära utbildning, som redan givits en del av den värnpliktiga ungdomen, och jag har aldrig hört, att det skall vara ekonomiskt klokt och riktigt att icke fullborda ett verk, när man, som i detta fall skett, redan nedlagt så stora kostnader på detsamma. Det vore ju nästan detsamma som att icke lägga på taket, när huset i övrigt står färdigt.

Då jag sålunda ej heller ur praktisk-ekonomisk synpunkt finner övervägande skäl tala för ifrågavarande förslag, men väl — och detta i likhet med herr statsrådet och chefen för kungl. lantförsvarsdepartementet — stora betänkligheter ur militär synpunkt möta mot detsamma, vill jag, herr greve och talman, förbehålla mig att, när § 3 föredrages, få yrka avslag på densamma.

Herr K v a r n z e l i u s: Herr talman! Jag har begärt ordet för

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

att yrka bifall till utskottets förslag. Jag ber emellertid att till detta mitt yrkande få knyta några ord i anledning av vad som här yttrats av de föregaende talarna ävensom i anledning av ett och annat, som förekommer i den av herr Klefbeck m. fl. avgivna reservationen.

Först ber jag då beträffande den ståndpunkt, som intagits av de reservanter, som nu företräts i debatten av herr Hallin, att få säga, att det förvånar mig, att de verkligen vilja avstyrka Kungl. Maj:ts proposition i berörda del. Väl kan jag förstå deras synpunkter, när de anse, att den militära utbildningen icke blir fullt tillfredsställande, med mindre än att dessa värnpliktiga även komma att få genomgå den repetitionsövning varom här är fråga, men därav följer icke, att den liknelse, som herr Hallin använde, här äger sin tillämpning, när han nämligen sade, att det är ungefär, som när man bygger hus och icke lägger på taket. Så kan man inte se på denna fråga. Dessa värnpliktiga ha dock fått en utbildning, som åtminstone nödortfylligen kan anses tillfredsställande, även om den icke är den allra bästa. Och med det resonemang, herr Hallin förde, skulle man kunna yrka på ytterligare åtskilliga repetitionsövningar, innan man kunde säga, att de värnpliktiga fått den fullständiga utbildning, som för alla förhållanden skulle vara nödvändig. På det här området rör det sig nog mera om frågan om vad som är rimligt eller möjligt, och med hänsyn till de förhållanden, vari vi för närvarande befinna oss, synes det mig, att mycket starka skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del. Jag kan sålunda omöjligt ansluta mig till herr Hallins uppfattning, inte ens i fråga om den ekonomiska sidan av saken, som han tycktes vilja bagatellisera i mycket större omfattning, än jag anser, att man med hänsyn till det statsfinansiella läget för närvarande har rätt att göra.

Vad beträffar åter de reservanter, för vilka herr Klefbeck står i spetsen, ber jag, i fråga om det yrkande, som den av dem avgivna reservationen innebär, få säga, att jag såsom medlem av försvarskommissionen tidigare har biträtt en framställning till Kungl. Maj:t av samma innebörd, nämligen att såväl 1916 som 1917 års klasser borde befrias från den repetitionsövning, som de enligt värnpliktlagen äro skyldiga att fullgöra innevarande år. Men sedermera har jag, efter att ha tagit del av Kungl. Maj:ts proposition, funnit vissa synpunkter där framförda, som gjort, att jag för min del funnit mig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag i fråga om 1917 års klass. Såsom statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet i sitt anförande här tidigare meddelat, skulle det icke vara möjligt att i år kunna med hänsyn till vissa truppslag medgiva fullständig befrielse från ifrågakvarande repetitionsövning. Man får emellertid hoppas, att Kungl. Maj:t skall kunna finna möjligheter att tekniskt lösa det problem, som här föreligger, för att kunna gå den tämligen allmänna önskan tillmötes, att 1917 års klass skall bli befriad från denna repetitionsövning. Det synes mig dock rimligt att man bereder Kungl. Maj:t nödigt rådruum härför. Såsom statsrådet yttrade lär det icke för någon värnpliktig vara förenat med några olägenheter.

att uppskjuta avgörandet av denna fråga till 1920 års riksdag. Det gäller ju den tjänstgöring, som skall fullgöras först 1921, och därest icke 1920 års riksdag fattar något beslut rörande repetitionsövningarna under 1920, skall ju denna klass fullgöra en repetitionsövning under 1920, och det lär vara tillräckligt, om de värnpliktiga under det året få kännedom om, huruvida de skola fullgöra repetitionsövning under 1921 eller icke. Med hänsyn till de skäl, som ha angivits av statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet är det emellertid något mer än en lämplighetsfråga varom meningsskiljaktigheten rör sig.

Jag skall inte gå in på motiveringen i övrigt för den reservation, som herr Klefbeck m. fl. har avgivit, ehuru väl det skulle vara frestande att anknyta åtskilliga reflexioner till denna reservation. Men jag kan inte underlåta att ge uttryck åt en enda mening i fråga om densamma. Herr Klefbeck sade visserligen, att det förekom ett litet tryckfel i den, men han angav inte närmare, varuti detta tryckfel bestod. Mig förefaller det, att om det är riktigt vad han yttrade, nämligen att litet var hade hälsat denna proposition med glädje och tillfredsställelse, så består tryckfelet däruti, att denna glädje och tillfredsställelse icke fått något som helst uttryck i denna reservation. Tvärtom förefaller det mig, att den är rätt pepprad och surmulen, och att den ingalunda står i överensstämmelse med den glädje och tillfredsställelse, som herr Klefbeck gav uttryck åt i början av sitt anförande. Uttalanden förekomma i denna reservation, som jag för min del måste beteckna som överdrivna och delvis oriktiga. Jag skall emellertid icke upptaga dem här till någon närmare belysning, ty jag har ingen anledning att nu riva upp en strid i onödan, utan skall inskränka mig, herr talman, till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i fråga om den paragraf, som nu är föredragen.

Herr Westman: Herr greve och talman! I den föregående debatten har det lagförslag, som här föreligger, behandlats som en isolerad detaljfråga, som en provisorisk anordning av mindre räckvidd. När jag haft att för min del taga ställning till detsamma och bestämma min ståndpunkt, har jag icke kunnat stanna härvid. Jag har inte kunnat nöja mig med att se saken endast på det sättet. Det är nu visserligen sant, att det förslag, som Kungl. Maj:ts har framställt och som utskottet har förordat, avser en provisorisk anordning, för vilken särskilda skäl kunna anföras, men detta förslag ingår dock som ett led i ett större sammanhang och har viktiga konsekvenser. Det innebär nämligen ingenting mindre än ett första steg till upprivande av 1914 års härordning.

Då jag deltagit i utskottets beslut, är jag angelägen om att icke fördölja eller överskylla vad som nu försiggår. Helt kort vill jag också antyda de skäl och synpunkter, som varit bestämmande för mig och som föranlett mig att efter allvarligt övervägande lämna min medverkan till den åtgärd, som nu förestår. Jag skall då först med några ord erinra om de förutsättningar och syften, ur vilka 1914 års härordning framgick.

Första kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1919. Nr 4. 2

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktjänst-
göring.
(Forts.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Det skall aldrig lyckas att framställa 1914 års härordning som påtvingad det svenska folket emot dess vilja. Det förberedande arbetet för dess införande påbörjades under den tryckande förkänslan av det stora oväder, som drog sig samman och som höljde den politiska horisonten med ett allt tätare mörker. Och själva härordningen beslöts som bekant av riksdagen under det stora världskrigets första farofyllda dagar, och detta skedde, som vi alla minnas, under medverkan av det liberala partiet och med det socialdemokratiska partiets underhandsgillande. Vad som bar upp och framkallade beslutet om härordningens antagande var den uppfattning, som förekom inom alla partier — mer eller mindre starkt utpräglad, det medger jag — att den dåvarande situationen, att det dåvarande utrikespolitiska och militära läget krävde, att det svenska folket åtog sig de tunga personliga och ekonomiska uppoffringar, som härordningen ålade, för att bevara rikets trygghet, självständighet och neutralitet.

Ingen, som i minnet genomgår de senaste årens fruktansvärda historia, torde med fog kunna påstå, att 1914 års stora säkerhetsåtgärd icke motsvarades av den verklighet, vari vi då levde. Läser man motiveringen till härordningen i dess helhet och till dess särskilda delar, skall man finna, att de försvarsåtgärder, som däri förordades, voro helt och hållet beräknade efter de då rådande utrikespolitiska samt militärpolitiska och militärtekniska förhållandena. Den motiveringen kan i den stund, som nu är, icke oförändrad upprepas, och därmed följer också, att 1914 års härordning icke kan *oförändrad* upprätthållas.

Det är under sådana förhållanden, med hänsyn till vad jag nu påpekat, för var och en av oss tydligen en skyldighet att söka göra klart för oss, vari de förändringar bestå, som sedan den tiden inträtt, vilken karaktär de ha, och i vad mån de äro ägnade att inverka på våra beslut, att påverka vår ståndpunkt i vårt lands försvarsfråga.

Härvid är först från en mera begränsad synpunkt, med hänsyn till tekniken, att märka, att redan den mångfald av uppfinningar, som under kriget skett på materielens område, gör det nödvändigt att ändra planerna för materialanskaffning och för övningar, liksom också för fördelningen av de medel, som anslås till försvarsändamål.

Men av vida större betydelse än frågan om dylika jämkningar i försvarsplanen är naturligtvis den fråga, som är av grundläggande betydelse, frågan i vad mån världskrigets omstörtande följder ha medfört en omvälvning av vårt försvarsläge. När jag nämner denna stora fråga, befarar måhända mer än en av kammarens ledamöter, att jag nu skall sväva ut i en lång och detaljerad översikt över det invecklade och mångtydiga utrikespolitiska läge, vari världen för närvarande befinner sig. Men det är ingalunda min avsikt att så göra. Jag skall endast söka fastslå några huvudlinjer, som synas vara tillräckligt stadgade, vara tillräckligt varaktigt uppdragna för att kunna tjäna till vägledning vid vårt handlande.

Denna kammare har i sina protokoll givit uttryck åt de högt spända förhoppningar, som man mångenstädes på sin tid hyste där-

om, att förhandlingarna i Versailles skulle leda till en rättvisans och förbrödringens fred. Jag syftar med dessa ord på det lyckönskningstelegram, som kammaren avlät för att hälsa presidenten Wilson, när han landsteg på Europas jord. Det må vara en enskild medlem av kammaren tillåtet att uttala den förmodan, att det framlagda fredsverket, sådant det nu föreligger, icke i *alla* delar motsvarar kammarens förväntningar. Emellertid, även om Versaillesfreden ingalunda har infört det tusenåriga riket, även om den ännu så länge icke ens för tillfället har återställt freden på jorden, så betecknar den dock, utan all fråga, en epok i vår gamla världs utrikespolitiska historia. Historien har vänt om ett blad och börjat ett nytt kapitel i sin sammanhängande berättelse.

Det nya utrikespolitiska tidevarv, vari vi nu inträda, kännetecknas, om vi först rikta blicken på vårt närmaste grannskap, därutav, att de två stora militärmakterna i söder och öster för närvarande äro i hög grad försvagade. För den ena av dem, Tyskland, är fortvaron av dess militära svaghetsstillstånd föreskriven i själva fredstraktaten. Den andra statens, Rysslands, militära kraft har till största delen förhärjats i den självförbränning, som det ryska folket genomgår. Det finns emellertid knappast några tvivel om möjligheten av dess återställande. Den enväldsmakt, som nu finnes i Ryssland, kan ju för övrigt måhända avlösas av en annan enväldsmakt, lika fientlig som den nuvarande mot den västeuropeiska demokratin och kanhända med expansiva militära syften. Man torde likväl, allt som allt, kunna säga, att för den allra närmaste framtiden har det omedelbara militära trycket på våra gränser lättats.

Här vill måhända någon göra den invändningen, att detta icke bör få utöva något inflytande på omfattningen av våra försvarsåtgärder, och detta av det skälet, att Sverige har ett synnerligen stort intresse därutav, att de statliga förhållandena på Östersjöns östra kust ordnas i enlighet med folkfrihetens grundsats, och man skulle kanske vilja göra gällande, att den minsta nedsättning, som vi företaga i våra militära anordningar, skulle kunna missuppfattas såsom innebärande en förklaring om bristande intresse.

Mitt svar härå är *det*, att i samma ögonblick som *regeringen* antydde, att det vore nödvändigt för att icke försvaga dess underhandlingsprestige, att varje revision av vårt försvarsväsen tills vidare finge anstå, i samma ögonblick vore det en plikt för oss att rätta oss därefter. Men däremot anser jag, att det skulle vara lönlöst, om vi *nu* visade en omsorg om regeringens underhandlingsprestige, som den icke har begärt och varav den icke ämnar begagna sig.

Jag måste naturligtvis, innan jag går att draga slutsatserna i mitt anförande, också med några ord beröra folkens förbund. Om den fredsskapande betydelsen av detta förbund, som ju nu är under bildande, och om dess värde i övrigt får riksdagen måhända, om allting går efter regeringens beräkningar, möjlighet att längre fram uttala sig. Vid detta tillfälle vill jag därför endast helt kort säga, att även om icke ens förbundsorfattningen själv enligt dess lydelse

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

avser att lämna en *ovillkorlig* fredsgaranti, så torde dock den freds-
älskande anda, som finnes i vida kretsar och som i sin mån ligger
bakom förbundsförslaget, komma att utöva ett utjämnande infly-
tande i mången fråga, som eljest kanske kunde bliva kritisk.

Alltnog, såvitt jag kan döma, befinna vi oss nu på cyklonens
baksida, och vi böra i varje fall kunna påräkna något rådrum, in-
nan en ny kommer.

Läget är ju visserligen ingalunda sådant, att man kan
säga, att avvärpningen av andra än de besegrade har påbörjats
eller står för dörren. De lysande militära segerfester, var-
med man i London och Paris hyllar sina segrande härar och sitt
flottmanskap, äro säkerligen ej avsedda att vara några *dödsfester*
för de trupper, som dit inbjudits.

Men även om segrarne ingalunda anslutit sig till avrustnings-
tanken som praktiskt handlingsprogram, komma de utan tvivel, tvin-
gade om icke av annat så av ekonomiska skäl, att betydligt inskrän-
ka sina rustningar och nedsätta sina militära anordningar. Med
andra ord, de komma säkert att tillämpa en princip om *försvarsvä-
sendets elasticitet*, en princip, till vilken även vi böra bekänna oss.
Jag menar härmed den grundsatsen, att försvarsväsendet icke får
betraktas som ett stelt och orörligt system, utan att det i stället
skall rättas efter behovet. Lika naturligt som det är, att man ökar
försvarsanordningarna i tider av fara, lika naturligt är det, att man
minskar dem när krigsrisker blir mindre.

Det är självklart, att detta måste ske med den största försiktig-
het. Man får naturligtvis ej i godtrogen optimism riskera rikets sä-
kerhet. Och man måste naturligtvis också taga hänsyn till det väl-
kända förhållandet, att nya försvarsåtgärder, som man beslutar, be-
höva åratals för att göra sina verkningar gällande.

Den beslutsamhet, som finnes hos vårt folk att upprätthålla
sin frihet och självbestämmanderätt mot varje övervåld kommer —
det måste vara vår livliga och säkra förhoppning — att vägleda dess
omdöme rörande omfattningen av de försvarsåtgärder, som äro er-
forderliga efter den nuvarande tidens förhållanden och behov och
som kunna bli erforderliga med hänsyn till det läge, som kan uppstå
i framtiden.

Det är på grund av den allmänna uppfattning, som jag på
detta sätt sökt giva uttryck åt och som jag hyser i fråga om situa-
tionen i världen efter det stora krigets slut, som jag för min del
kunnat vara med om de nedsättningar i den militära tjänstgörings-
tiden för vissa klasser av de värnpliktiga, som föreslås i den kungl.
propositionen. Jag har i utskottet, i likhet med representanten för
bondeförbundet, röstat för Kungl. Maj:ts förslag, och denna mening
blev ju den, som segrade i utskottet.

Jag anser mig på grund av den debatt, som förut förekommit
rörande den ställning detta förslag intager i förhållande till de
reservationer, som anförts, icke behöva ytterligare ingå på den sa-
ken, utan kan sluta, herr greve och talman, med att yrka bifall till
utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Jag skall i detta sammanhang icke ingå på spörsmålet i dess helhet rörande militärförsvaret såsom sådant. Jag förutsätter nämligen, att det kan bli tillfälle att göra det i ett annat sammanhang. Emellertid måste jag dock om det speciella avsnitt med anledning av den närmast föregående ärade talarens anförande säga några ord i allmänhet, och jag måste då framhålla, att även om man icke i likhet med den förste talaren i debatten kan vara med om att skriva under, att den kungliga propositionen i föreliggande fråga hälsades med allmän glädje och tillfredsställelse, är det dock sant så till vida vad han sade, att denna proposition väl ändå utmärker en ny epok i utvecklingen. Och när man fortfarande här gör gällande den stora betydelsen av militärförsvaret såsom den enda räddningen, när det gäller att upprätthålla vår självständighet, ser det ut, som om man i alla fall på det hållet hade synnerligen svårt att förstå, vad den allra senaste tiden givit oss för lärdomar. Den föregående talaren yttrade, att historien nu vänt ett blad och att det kommit ett nytt blad upp, och det är alldeles riktigt. Men det ser tyvärr ut, som om det vore synnerligen få, som kunna läsa vad som står på det nya bladet, ty ännu är man bergtagen av den gamla föreställningen, att militärväsendet såsom sådant är den enda faktor vi ha att trygga oss till.

Jag skall icke ingå på något resonemang rörande den föregående talarens yttrande om 1914 års härordning, och huruvida densamma blev påtvingad svenska folket eller ej. Jag skall icke heller ingå på att yttra mig angående riktigheten eller icke av vad han sade, att denna härordning tillkommit med liberalernas medverkan och under socialdemokraternas gillande. Det förefaller mig emellertid, som om det senare partiets medlemmar kanske skulle ha anledning yttra sig om detta uttalande.

Jag skulle emellertid vilja säga, utan att alls beröra 1914 års härordning eller försvarsfrågan i sin helhet, att då vi nu kunna bättre överblicka det hela, vi väl borde vara tämligen överens därom, att vad som förekom i samband med 1914 års härordningskampanj visade oss, vilka farliga krafter som i det sammanhanget verkade i vårt land. Min mening är också, att *det var en lycka för vårt land*, att 1914 års härordning icke hunnit utbildas och fullbordas på det sätt man önskade på visst håll, innan världskriget bröt ut. Ty om så varit fallet, är det möjligt att vi icke, på sätt nu kunnat ske, lyckats hålla oss utanför hela denna stora världskatastrof. Jag är nämligen av den bestämda uppfattningen, att vi kunnat behålla vår neutralitet icke *tack vare* utan *i trots av* att vi haft detta militära försvar. Därav framgår väl också min ställning till frågan i sin helhet.

Jag skulle också till herrar militärvivrare vilja rikta frågan: hurudan ter sig egentligen den spegel, man nu har att se i, från det håll, där man t. ex. under lång tid framhållit det tyska riket såsom en förebild, i fråga om hur man skulle inrätta sig för att kunna hävda sin självständighet — med andra ord det land, man i allmänhet kallat militarismens hemland par préférence? Hur te sig för-

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.

(Forts.)

*Ang.
värnplikligas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
plikttjänst-
göring.
(Forts.)*

hållandena inom det landet nu? Det kan ju vara lärorikt att studera för dem, som anse, att militärförsvaret är A och O.

Nu borde man emellertid, oavsett hur man ställer sig till militärförsvaret i sin helhet, vara överens därom, att under den tid vi nu leva i, då av allt att döma den stora militära kraftmätningen i världen är avslutad, och då alla folk och nationer måste spänna sina krafter till det yttersta för att i någon mån reparera vad denna katastrof åstadkommit; under denna tid borde vi, oavsett hur vi ställa oss till det militära problemet i övrigt, vara överens om att söka i största utsträckning se till, att våra ekonomiska resurser och våra arbetskrafter användas och utnyttjas för produktiva ändamål. Det är därför jag har den uppfattningen, att när man säger, att man hälsat den kungliga propositionen i föreliggande ärende med tillfredsställelse, detta endast är sant så till vida, som det nog torde vara riktigt vad den föregående talaren sade, att det vore åtminstone ett första steg till revision av 1914 års härordning och sålunda även en epok i vårt lands historia i detta avseende. Men går jag så att se, vad som egentligen borde anstå oss, när vi leva under så prekära förhållanden, som nu är fallet med avseende på hushållningen, arbetskrafterna och de ekonomiska resurserna här i landet, då måste jag säga, att jag icke kan hälsa det steg, regeringen tagit, med odelad tillfredsställelse. Jag anser, att under nuvarande förhållanden det ej bör förekomma i någon som helst utsträckning, att det militära härväsendet och utbildningen av de värnpliktiga vare sig får förminska våra ekonomiska resurser eller draga arbetskraften från det produktiva området.

Nu föreställer jag mig, att det är tämligen lönlöst att göra sig till talesman för ett sådant betraktelsesätt, därför att vi nu leva i den glidande skalans tidevarv. Allt går efter den glidande skalan, hela politiken såsom sådan har följt den glidande skalans princip, och det är därför fullkomligt omöjligt att tänka sig, att vare sig från regeringens håll eller inom de partier, som uppbara densamma man skall ha tillräcklig kraft att gripa sig an med problemet och oförskräckt intaga en klar principiell ståndpunkt samt stå eller falla med denna, utan att först undersöka, efter vilken medelproportional man möjligen kan balansera sig fram. Jag förmodar, att regeringen ansett den riktiga medelproportionalen i detta fall vara den linje, som den här valt. För min del anser jag, att man utan någon som helst olägenhet under den närmaste tiden skulle kunna inställa allt vad värnpliktsövningar heter.

Det förekommer ofta, att från olika håll göres gällande den uppfattningen, att här förestår en ekonomisk tvekamp nationerna emellan efter den katastrof vi nu genomlevat, och att det vore obefogat från arbetarhåll att fordra nedsatt arbetstid. Nu gällde det, säger man, för varje nation att spänna sina yttersta krafter, om den skall kunna hålla sig i den konkurrens man går till mötes. Det förefaller mig, att om det är så, bör det dock ligga nära till hands att se till, att den arbetskraft och de ekonomiska resurser, vi förfoga över, bliva använda så förståndigt som möjligt, framför allt på det pro-

duktiva området, och icke kastas in på improduktiva ändamål. Det är just från den utgångspunkten jag anser, att den riktigaste ställning man kan intaga är att förklara, att vi under den närmaste tiden icke komma att inkalla de värnpliktiga för några övningar, innan vi undersökt och utrett, huru man bör lägga det med avseende på de militära spörsmålen.

Från denna utgångspunkt skulle jag naturligtvis helst velat yrka bifall till den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen, och det var närmast med tanke därpå, som jag begärde ordet. Då detta emellertid lär stöta på formella svårigheter nödgas jag avstå från att göra något yrkande. Men det är klart, att om avgörandet kommer att stå mellan Kungl. Maj:ts proposition och den reservation av herrar Klefbeck m. fl., som finnes fogad till utskottsutlåtandet, jag givetvis kommer att vid detta avgörande rösta för reservationen, av den anledningen, att den åtminstone avhjälper det missförhållandet, att 1917 års klass endast skulle få *uppskjuta* sina övningar och sedan komma tillbaka för att fullgöra dem längre fram. Det är detta jag anser mest betänkligt och oriktigt.

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Den glädjestämning, som genomvävade herr K. G. Westman, när han erinrade sig den nationella samling omkring 1914 års försvarsreform, som hans historiska sinne tror sig ha konstaterat, den är verkligen tämligen unik, och just på grund av att hans uppfattning är så pass unik, tror jag inte heller det skulle vara fruktbärande att taga upp till debatt det faktiska underlaget för denna hans stämning. Detta så mycket mer som denne märkesman för 1914 års idéer — som herr Westman dock är — har visat sig så sympatiskt utvecklingsbar i fråga om militärpolitiken, som han här i dag har ådagalagt. Dessa militärpolitiska funderingar skulle dock vara nog så lockande att giva sig in på, men jag faller inte offer för den frestelsen, så mycket mindre som det praktiska resultat, som dessa funderingar fått, kommit att bli så ytterligt förståndigt och förnuftigt som ett yrkande om bifall till här föreliggande utskottsutlåtande.

Således, i detta fall kommer herr Westmans åskådning så pass nära min egen, att jag därför inte finner någon anledning att åtminstone i detta sammanhang taga upp den till behandling. Ty det är verkligen på det sättet, trots herr Winbergs yttrande, att det inte finns något svalg befäst mellan utskottsutlåtandet och vår reservation. Det är ju förlätligt, om herr Winberg trodde sig kunna konstatera detta svalg så mycket säkrare efter utskottets ärade ordförandes uttalande, då denne ville förutsätta, att hela reservationen vore ett tryckfel på grund av att ett glädjeutbrott saknades i reservationens början och att utskottets ärade ordförande tycktes anse ett sådant höra till ett ordinärt utskottsutlåtande. Jag har nu inte något speciellt emot denna originella uppfattning om huru utskottsutlåtanden skola skrivas, och jag väntar med ett visst intresse att få se, hur formuleringsskickligare ledamöter av denna kammare än

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktsjänst-
göring.
(Forts.)

jag och mina medreservanter komma att inleda denna nya æra i skrivandet av utskottsutlåtanden.

Det tryckfel, herr Klefbeck icke kunde hitta, skall jag be att få konstatera, för att det inte skall stå kvar. Det är nedtill på sidan 5, där det står: »genom bifall till en föreslagen utredning». I stället för »utredning» skall det stå *motivering*.

Då jag begärde ordet, var det för att med anledning av herr statsrådets och chefens för lantförsvarsdepartementet uttalande mot herr Klefbecks m. fl. reservation konstatera, att skillnaden mellan denna reservation och utskottets utlåtande, såvitt jag kunde finna av statsrådets uttalande, blev än mindre än reservationens lydelse ger anledning förmoda. Det är en punkt, i vilken vi skilja oss åt, och det är den punkten, som herr Klefbeck också starkast berörde, nämligen frågan om hänsyn till 1917 års klass, så att denna ungdom inte bör få vänta längre, än aldeles nödvändigt är, för att få reda på hur den skall ha det ställt i framtiden. Som statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet utvecklade saken, underströks det motiverade i denna vår synpunkt ytterligare, då statsrådet fastslog, att det naturligtvis med den formulering, som här föreligger i utskottets utlåtande, är på det sätt, som herr Klefbeck sade, att denna årsklass skulle nödgas räkna med att få sina sista repetitionsövningar framflyttade ett år efter det, då den annars skulle vara fri från värnplikt med hänsyn till repetitionsövningarna. Det kan inte förnekas, att detta skulle vara en tunga. Nu vill jag emellertid med anledning av herr Winbergs yttrande säga, då han lade så stor vikt på den punkten, att skillnaden dock inte är större, än att det vi reservanter velat ha med i klämman har utskottet tagit upp i motiveringen. Det står i motiveringen tydligt: »Enligt utskottets uppfattning skulle det varit önskvärt, att, på sätt försvarskommissionen föreslagit, beslut av enahanda innebörd *redan nu* kunnat fattas jämväl rörande värnpliktiga av 1917 års klass.» Således utskottet utgår, såvitt jag kan se och förstår att läsa utskottets utlåtande, från detsamma som reservanterna, att det uppskov, som här är omtalat, skall av 1920 års riksdag förvandlas till befrielse. Och förstod jag statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet rätt, är han av samma tanke, eller, kanske vi skola säga, förhoppning i detta fall. Under sådana förhållanden är skillnaden inte så förfärligt stor mellan utskottets utlåtande och reservationen. Men jag vill ändå starkt poängtera, att för den värnpliktiga ungdomen spelar det, i motsats till vad statsrådet ansåg, en stor roll, om denna ungdom vet sig vara fri från och med 1920, eller om den skall ha något slags hot hängande över sig för 1921. I *sak* tror jag emellertid, att skillnaden är rätt så obetydlig.

Vad sedan statsrådets anmärkningar mot vår motivering beträffar, ha vi inte alls förbiset, utan inhämtat direkt underrättelse om förhållandet på Gottland med den värnpliktiga ungdomen. Det ha vi fått reda på, att det hittills för den värnpliktiga ungdomen varit en stor fördel att få fullgöra sina övningar på Gottland, därför att dessa ske i ett sammanhang. Men det har inte alls varit vår mening,

som statsrådet tycktes tro, att saken skulle förändras så, att de värnpliktiga, som från fastlandet uttagits till Gottland skulle ligga där fem eller sex månader och komma igen ett annat år. Det står tydligt i vår motivering, att vi förutsatt en *avkortning* och icke ett *uppskov* för dessa till Gottland beordrade värnpliktiga från fastlandet.

Vad sedan den andra delen beträffar, att vi inte skulle ha läst propositionen nr 401 ordentligt, så tror jag, att vi nog gjort det, men i den delen av uttalandet, som upplästes av statsrådet, står endast, att statsrådet har denna sak till föremål för sin uppmärksamhet, och det uttrycket tyckte vi ändå inte innebar något löfte, och vi kunde inte förstå, att det skulle i någon mån skada förhållandena, om det utsades tydligt och ordentligt, att dessa ineliggande, icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring skulle förkortas i den mån det vore möjligt. Att flertalet redan fullgjort sin tjänstetid, lär väl ändå inte kunna uppresas som något hinder för att de, som inte fullgjort sin tjänstgöring, skola få den möjliga avkortningen. Just det sista herr statsrådet påpekade, nämligen att reservanternas framställning var föremål för hans uppmärksamhet, just det gör ju, att jag kan antaga och förutsätta, att med det beslut riksdagen nu går att fatta det skall finnas möjlighet för de ineliggande inte vapenföra värnpliktiga att få någon avkortning i den tid de ännu skola ligga inne.

På grund av, herr talman, att såvitt jag kan finna, även efter de anmärkningar, som framkommit mot reservationen, jag måste anse, att reservationen på alla punkter är sakligt grundad, ber jag att få förena mig i det av herr Klefbeck framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag begärde egentligen ordet i första hand för att rikta en replik emot den reservation, för vilken den nu sist uppträdande talaren haft ordet. Men jag för-anledes av den näst föregående talaren till att i någon mån vidga de erinringar, jag tänkt i detta sammanhang göra.

Jag ber då att få säga, det jag så innerligen väl förstår, att när det nu föreliggande utskottstutlåtandet presenteras kammaren och under detsamma står utan reservation herr K. G. Westmans namn, innehavaren av detta namn känner, att det behöves en förklaring till huru han, medlemmen av 1914 års konservativa regering, nu kunnat utan skiljaktighet från majoriteteten underteckna detta utlåtande. Det behöves verkligen en sådan förklaring, när det gäller en av — jag tror icke jag tager fel — de förnämsta krafterna i den militära rustningsagitation, som bedrevs 1914. Det behöves en förklaring ytterligare, när man exempelvis kan konstatera, att i det riksförbund, herr Westman m. fl. i kammaren gång efter annan älska att beteckna sig som representanter för, befinna sig en mängd av de ledande krafterna i 1914 års bondetag. Inför dessa fakta behöves det sannerligen en deklaration, hur man kan förena nyss-nämnda ståndpunkt från 1914 med den ståndpunkt herr Westman nu i dag intager.

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.

(Forts.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Huruvida denna hans förklaring räcker och täcker skillnaden, därpå skall jag icke för ögonblicket gå in.

Jag vill endast säga, att när herr Westman, såvitt jag förstod honom rätt, ville göra gällande, att 1914 års härordning nu under krisåren spelat en räddande och beskyddande roll för Sverige, vilken roll nu emellertid vore slutförd och kunde avskrivas, så är den hävdateckningen långt ifrån riktig. När vårt land undgått inblandning i kriget, har det sannerligen icke berott på 1914 års härordning, utan på svenska folkets fasta fredsvilja, som, orubbligt rotfäst i riksdagen, stått på vakt även mot sådana krafter, som i de avgörande ögonblicken öppet eller hemligt gjort allt för att få oss med i kriget.

När herr Westman tillade, att 1914 års härordning icke påtvingades det svenska folket, kan det ju vara rätt så till vida, som de av vänstern, vilka biträdde antagandet av härordningen, ingalunda läto detta sitt votum bestämmas av rädsla. För egen del tillhörde jag dem, som röstade mot 1914 års härordning, och jag ångrar det icke i dag. Det är för mig uppenbart, att en annan lösning då av frågan, i överensstämmelse med det liberala förslaget, på samma gång den hade lämnat landet en skyddsvakt av minst samma effektivitet som 1914 års härordning gav, tillika hade besparat oss personliga och ekonomiska offer i den största omfattning. Men när en del av det liberala partiet i stället accepterade regeringens förslag, skedde det därför, att vi då hade en höger, som enligt min mening icke var fosterländsk nog och oegoistisk nog att uppgiva den linje den då intog, utan hänsynslöst vidhöll den i det sista och därmed omöjliggjorde en annan lösning än den, som sedan kom till stånd. Det framgår ock uppenbart, om man tager del av det yttrande, varmed åtskilliga reservanter av det liberala partiet läto sina accepter av 1914 års härordning åtföljas att de, ingalunda föranleddes därtill av den agitation, som bedrevs i landet, trots att denna nog tillgrepp allt vad den kunde både av fysiskt, moraliskt och andligt tvång, utan att det var nödvändigheten att under det utbrutna kriget få slut, på den strid inom landet, som sålunda pågick, att det var denna solidaritetskänsla för landet i dess helhet, som förmådde en del av det liberala partiet att acceptera det föreliggande förslaget. Men det var en annan vilja till samling än det härordningens godkännande, herr Westman påstod skulle ha förelegat från det liberala partiets sida.

Jag vill vidare i detta sammanhang påpeka det ytterst egendomliga däri, att efter det »riksförbundet» över hela landet under valstriden opererat tillsammans med högern och givit högern sitt stöd för att å sin sida mottaga samma återtjänst av högern och dessa båda partier likaledes i riksdagen opererat under samma partibeteckning man så, när man kommer till den första stora fråga, som icke sammanhänger med »riksförbundets» speciella intresse, det visar sig, att de båda partierna ögonblickligen gå i strid mot varandra. Huru det skall bli möjligt att på det sättet i fortsättningen operera tillsammans, vill jag icke uttala mig om. Jag vill endast konstatera, huru tvetydigt det måste te sig med målmedvetenheten i en politik,

vars framförande inför landet och fullföljd inom riksdagen stå i sådan konträr motsats till varandra.

Efter att hava gjort dessa allmänna erinringar ber jag att få yttra några ord om det nu föreliggande lagförslaget. Jag vill då med anledning av herr Hallins yttrande framhålla att vid varje tillfälle, då frågor av denna art förekommit, man från högern ständigt skyndat att framföra dylika rent militära erinringar. Vid lagtima riksdagen gjordes det av en general och de uttalandena ägde då sakkunskapens auktoritet. Nu göras de av herr Hallin. Men jag tror icke, att dessa erinringar få större betydelse därför, att de framföras av lekmannen herr Hallin, än när de utvecklades av en militär auktoritet. Redan då visade det sig, att de grupper inom riksdagen, som nu efter omvalen i överensstämmelse med folkmeningen erhållit majoritet icke komme att tillerkänna skäl av den art, herr Hallin framfört, avgörande betydelse. Det är ju också obestriddigt att man, så länge man rör sig på det rent militära området, kan säga, att varje minskning i övningstiden innebär ett militärt försvagande. Det är också endast ur denna synpunkt, som herr Hallin nu sökte göra väsentliga erinringar mot det föreliggande utskottsförslaget. Att det innebär en av förhållandena betingad lättnad för flertalet värnpliktiga personligen och för folkflertalet ekonomiskt är uppenbart, och att det kan genomföras utan att man går längre än som med en av förhållandena att döma riskfri utveckling är förenligt, synes mig av vad regeringen i detta avseende i propositionen nr 401 anfört också uppenbart.

Härtill vill jag lägga ett par ord till de ärade reservanter, som nyss yrkat bifall till en annan kläm än den utskottet föreslagit och som stött detta yrkande på den vid utskottets betänkande fogade, mera utförligt motiverade reservationen. I fråga om ett par av dessa reservanter, herrar Linder och Berglund, som i detta avseende äro fullt obundna av sina föregående, vill jag säga, att jag gratulerar dem till den snabbhet och säkerhet, med vilken de kunnat vinna övertygelse därom, att planen för utbildning av 1918 års klass kan göras och omedelbart tillämpas på bättre sätt, än regeringen föreslagit. I fråga däremot om de båda andra reservanterna från denna kammare, herrar Klefbeck och Oscar Olsson, vill jag erinra, att det endast är ett par månader sedan dessa herrar just i föreliggande fråga intogo precis samma ståndpunkt som den utskottet nu förordar. I propositionen nr 401 vid innevarande års lagtima riksdag var problemställningen precis densamma som nu. Också då hade Kungl. Maj:t, dels på grund av framställning från försvarskommissionen anfört vissa skäl, varför icke enligt Kungl. Maj:ts förmenande — på sätt vissa reservanter inom försvarskommissionen önskat — en annan anordning av 1918 års inkallelse borde ske, dels utvecklat, varför icke, på sätt försvarskommissionens flertal önskade, omedelbart beslut borde fattas om befrielse från repetitionsövningarna för både 1916 och 1917 års klasser. Även då förelåg från utskottet en reservation, som gick ut på ett underkännande av denna Kungl. Maj:ts mening, men likväl anslöt sig vänstern och, såvitt

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.*

(Forts.)

jag förstår, även herrar Klefbeck och Oscar Olsson utan någon som helst erinran till ett godkännande av propositionen med det uttryckliga tillkännagivande, att godkännandet gällde även den av Kungl. Maj:t då anförda motiveringen. När Kungl. Maj:t nu med åberopande av samma motivering upprepar sitt yrkande, inträffar det egendomliga, att herrar Klefbeck och Oscar Olsson intaga en annan ståndpunkt, än vid lagtima riksdagen. Jag var nu intresserad av att under herrar Klefbecks och Oscar Olssons anföranden få höra de skäl, som föranlett dem att ändra ståndpunkt från början av juni 1919 till nu. Men jag fick icke höra någonting annat än att de skäl, som Kungl. Maj:t i motiveringen till propositionen nr 401 anför, visat sig icke vara tillfredsställande. Sålunda föreligger från dessa reservanters sida icke några förklaringar, varför de från juni 1919 till medio av augusti 1919 intagit en förändrad ståndpunkt. Då så är fallet, tror jag, att hela vänstern i denna kammare, i förvissning om att den står på en god och hållbar grund, mycket lugnt kan kvarstå i den position densamma intog vid lagtima riksdagen och sålunda i nu berörda avseende godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär ett godkännande av Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Friherre Fleming: Utskottets ärade ordförande började med att säga, att han var förvånad över den ställning, som jag och mina medreservanter intagit. Jag vill säga, att det skulle förvåna mig mycket, om utskottets ordförande trott, att vi kunnat så ändra åsikt sedan i våras, att vi nu kommit till en helt annan uppfattning. Jag tror, att vi i så fall blivit utsatta för lika mycken kritik, som nyss ägnats andra från den siste talarens sida. Vår ståndpunkt har alltid varit den, åtminstone kan jag själv personligen säga, att jag aldrig hyst något direkt, blint förtroende till militära uttalanden. Det tror jag, att jag haft tillfälle att visa. Men jag vill icke vara med om några ändringar eller någon försvagning av vår värnkraft, utan att vi få något annat i stället. Vi kunna icke se den fridens och försoningens anda, som kunde göra det berättigat att sorglöst försumma vårt försvar, och även om vi befinna oss på baksidan av en cyklon, är det icke säkert, att vi ännu kommit ur den, och på cyklonens baksida brukar stormen rasa som allra värst.

Innan jag går vidare, skulle jag vilja ägna litet uppmärksamhet åt vad den siste ärade talaren sade. Han kom fram med ett påstående, som jag många gånger hört förut, nämligen att den omständigheten, att vi lyckats undgå kriget, uteslutande skulle bero på svenska folkets fredsvilja. Ja, denna fredsvilja har ju framhållits av alla partier, och jag för min del har åtminstone icke påträffat några sådana krafter, som öppet eller hemligt velat föra oss ut i kriget. Det är möjligt, att herr Ekman har rätt uti att sådana funnits, men jag har icke sett dem. Och jag vill i detta sammanhang säga, att det icke är säkert, att ett folk undslipper krig, även om det har en

orubblig fredsvilja. Ty det är mycket möjligt, att en makt, som vill ha oss med i ett krig icke respekterar eller avlyssnar folkviljan, utan vi tvingas med i alla fall på ena eller andra sättet.

För att nu återgå till den fråga, som här är före eller frågan om 1918 års klass, så har det i § 1 föreslagits, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att minska övningarna. Jag har redan förut såväl i försvarskommissionen som i riksdagen haft tillfälle att biträda detta förslag. På grund av influensaepidemien har denna klass blivit på ett mindre tillfredsställande sätt övad men detta kan emellertid icke hjälpas, utan däri får man finna sig. Detta berättigar dock icke till att nedsätta förmågan hos andra klasser. Man bör i stället så mycket mer se till, att de andra klasserna bli så dugliga som möjligt. särskilt 1919 års klass — men den hör ju icke hit; till den komma vi senare.

Till de skäl, som den förste talaren bland reservanterna hade, vill jag framhålla ett, som för mig har stor betydelse. Jag anser det nämligen oförlätligt att med öppna ögon vidtagna åtgärder, som för tillfället skulle försvaga vår värnkraft. Jag sade nyss, att vi icke kunna se den fridens och försoningens tid, som vi alla längta efter, och man vet icke, vad som kan hända från den ena dagen till den andra. Nu ser jag i inställandet av repetitionsövningarna just en åtgärd, som skulle försvaga vår värnkraft. Herrarna veta mycket väl, vilken stor och brännande fråga befälsfrågan, såväl vad beträffar befäl som underbefäl, är, och såsom statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet framhållit, är det repetitionsövningarna, slutstegen i övningarna, som giva befälet tillfälle till övning. Det ligger ett psykologiskt moment i detta, om riksdagen fattar ett beslut, som alltför mycket inskränker i övningarna. Befälet tråkas ut då det ingenting har att göra, och förlorar tillförsikten till och intresset för yrket. Just ett sådant beslut, som naturligtvis kommer att fattas kommer enligt min mening att leda till ett försvagande, ett nedsättande av både befäls- och underbefälskårerna, som icke på lång tid kan repareras. Det är icke endast en årsklass, som blir sämre utbildad, utan det kommer även att verka på årsklasserna åratals framåt.

Då ett beslut om inställande av repetitionsövningarna för mig ter sig som ett direkt försvagande av vår värnkraft, och då jag icke kan se någon annan direkt fördel därav än en ekonomisk besparing, som dock icke torde böra tillmätas någon större betydelse i jämförelse med de nackdelar en sådan åtgärd skulle medföra, måste jag, herr talman, då vi komma till § 3, yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Klefbeck: Jag begärde ordet för att svara på en fråga, som ställdes till mig från herr C. G. Ekmans sida, men innan jag gör det, kanske jag får svara på ett par anmärkningar från den siste ärade talaren. Han sade, och däri vill jag instämma med honom, att vid denna frågas avgörande ett psykologiskt moment spelar in. Jag menar dock detta på annat sätt, nämligen så, att den lilla obetydliga

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)*

Ang.
vårpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
plikstjänst-
göring.
(Forts.)

inskränkning vi nu gå att besluta är såsom en löftesrik syn, som bådär, vad vidare komma skall. Det är det sättet att se, som gör, att jag och många andra med mig, även om vi skulle önska att gå litet längre, hälsa föreliggande förslag med glädje. Det psykologiska moment, som friherre Fleming talade om, att de inkallade tråkades ut därför att de ingenting hade att göra, kan mycket väl neutraliseras på det sätt, att icke flera inkallas, än som kunna få tillräckligt med arbete.

Vad sedan friherre Flemings yrkande beträffar förstår jag det icke alls. Han yrkade avslag på tredje paragrafen, som innebär, att det icke skulle bli några repetitionsövningar i år, och det hänger samman med hans yttrande, att ett försvagande för tillfället av vår försvarskraft vore betänkligt. Det skulle sålunda vara nödvändigt, att sådana repetitionsövningar hållas i år. Då vill jag påpeka, hurusom de militära myndigheterna gång på gång framhållit, att för så vitt repetitionsövningarna skola få någon som helst betydelse, måste de bedrivas med tre årsklasser. Nu är förhållandet, att 1918 års klass icke fått en sådan utbildning, att den kan vara med om repetitionsövningarna i år, och det är sålunda rent omöjligt att i den utsträckning militärerna önska i år kunna åstadkomma repetitionsövningar. På vad sätt vårt yrkande skulle försvaga landets värmkraft i jämförelse med utskottets yrkande förstår jag ännu mindre. Ty vare sig utskottets förslag segrar eller vår reservation segrar, blir det icke några repetitionsövningar av i år under några omständigheter.

Det föreföll mig vidare underligt att höra att friherre Fleming kunde säga, att han icke sport någonting om de krafter, som öppet eller hemligt försökt indraga oss i kriget under de gångna åren. Nog förefaller det åtminstone mig, som om det trumpetats så ljudligt här i landet, att vem som helst borde hört de signalerna, och att det, som framkommit i tryck både på ett och annat ställe, givit tämligen oförtydbara tecken om vad som rört sig inom stora kretsar i landet. När friherre Fleming vidare säger, att makterna icke respektera ett folks fredsvilja, utan ockupera det land de vilja komma åt ändå, vill jag påpeka, att detta resonemang träffar precis lika bra en aldrig så välrustad stat; det har kriget lärt oss.

Jag kommer nu till det, som egentligen uppkallade mig, nämligen herr C. G. Ekmans fråga, huru det kunde vara möjligt, att jag och några andra till här, som det syntes, nu intaga en annan ståndpunkt än i våras. Jag vill då säga, att åtminstone vad mig beträffar gör jag det icke alls. Ty jag anslöt mig i våras till den reservation, som då avgavs av herrar Hansson och Lindley. Att jag icke uppträdde i debatten och bråkade, berodde helt enkelt på, att jag så ofta nödgats taga kammarens tålmod i anspråk, att jag icke ansåg mig kunna göra det, när det var fråga om ett utskottsutlåtande, i vilket utarbetande jag icke deltagit. För övrigt vill jag säga, att läget är litet annorlunda nu än då, och att den ståndpunkt jag då intog — den intager jag nu så mycket mera utpräglat, och det från rent praktiskt politisk synpunkt, om jag så får säga. Då fanns det ingen möjlighet att komma längre, än Kungl. Maj:t föreslagit, och därför

fingo alla krafter ena sig för att söka få igenom Kungl. Maj:ts förslag, och det lyckades icke ens det. Nu hoppas vi kunna komma litet längre, och därför försöka vi det. Jag anser det för den praktiska framkomlighetens skull önskvärt, att man icke för mycket rör sig med framtidsprojekt. De böra kasta sitt ljus över det hela, men vid en frågas avgörande bör man endast taga hänsyn till vad som vid det tillfället kan vara möjligt att genomföra.

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)*

Herr Westman: Det anförande jag nyss höll har rivit upp åtskilliga frågor till debatt, däribland en hel del historiska frågor, som jag naturligtvis icke alls kan upptaga till diskussion. Emellertid skall jag beröra åtminstone en av dem. Jag vill då erinra om, att en senare ärad talare med något färgrikare ord än jag använt påstod, att jag hade sagt, att det ägt rum en nationell samling omkring 1914 års härordning. Jag begär icke, att den ärade talaren skall erkänna mig såsom auktoritet i fråga om de känslor, som vid den tiden rörde sig inom vårt folk och hans eget parti, men jag ber att gent emot honom få åberopa en annan auktoritet. Vårt utskotts ärade ordförande yttrade under remissdebatten vid 1915 års riksdag följande: »Ja, i detta ögonblick torde det väl ej råda någon meningsskiljaktighet därom, att bland ansvarskännande svenska medborgare det råder glädje och tillfredsställelse däröver, att vi nu hava ett försvar så pass starkt, som det i närvarande stund är, och jag tror, att många av oss skulle önska, att det vore ännu bättre än det är» o. s. v.

Jag skall, som sagt, icke inlåta mig på övriga historiska frågor, som tagits upp till debatt, men eftersom ett par talare vänt sig mot mig personligen, bör det vara mig tillåtet att få säga några ord av personligt innehåll.

En talare uttryckte sin glädje över, att han funnit mig sympatiskt utvecklingsbar, och en annan talare sade, att han, när han hörde mitt anförande, fick det intrycket, att det behövdes en förklaring, huru jag kunde intaga den ståndpunkt jag nu intager, då jag tidigare intagit en annan. Huruvida den förklaring jag gav tillfredsställde denne talare framgick ej. Då han ej angav, i vilka avseenden han önskade en närmare utredning av saken, kan jag naturligtvis icke ingå på något närmare bemötande. Jag vill endast säga, att den, som önskar bilda sig en uppfattning om den ståndpunkt jag intog vid den tid, då frågan om den nya härordningen var under debatt, mycket lätt kan göra det, när den finnes tillgänglig i tryck. Det är min rättighet att bliva dömd efter vad jag då verkligen sade och som står kvar i skrift och icke efter den fantasibild, som herr Ekman har kvar från den tidens pressfejder.

Jag sökte då se vårt lands läge sådant det var, och jag söker nu se vårt lands läge sådant det är. Jag har bemödat mig att följa den principen att se verkligheten i ögonen utan att rygga tillbaka. Den principen ämnar jag alltid följa, och jag är övertygad om, att den skall giva mitt handlande ett inre sammanhang. Det är icke möjligt för mig att fästa avseende vid om en person, som ser saken från en

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)*

annan, förutfattad ståndpunkt bedömer mig på ett mindre fördelaktigt sätt.

Herr Hallin: Då den ärade talaren på Gävleborgsbänken nyss vände sig mot mig och sökte förringa värdet av mitt framförande av de rent militära skälen mot repetitionsövningarnas inställande därför, att de nu framfördes av »lekmannen Hallin», när de ej ens i våras, då de här i kammaren utvecklades av en general, ansågos böra vara avgörande, vill jag erinra om, att jag beträffande just dessa skäl i mitt anförande stödde mig på herr statsrådets och chefens för lantförsvarsdepartementet uttalande, och, då även han är lekman, trodde jag mig vara i det bästa sällskap.

Herr statsrådet Rydén: Mot föreliggande regeringsförslag ha va anmärkningar riktats från två håll, dels från den sida, som representeras av den siste ärade talaren, och dels från en grupp av mina meningsfränder inom utskottet.

Vad den sistnämnda reservationen beträffar vill jag säga, att även om jag delar den allmänna grundsyn, som ligger under densamma, så tror jag ändå, att man vid det närmare övervägande, som måste ägnas en fråga sådan som denna, skall finna, att motsättningen mellan den ståndpunkt, som intages i reservationen, och den, som regeringens förslag är uttryck för, ej är av stor betydelse. De anmärkningar, som i motiveringen till reservationen riktats mot regeringens förslag, torde väl få anses hava blivit i hög grad upplklarade genom de upplysningar, som av chefen för lantförsvarsdepartementet här under debatten lämnats, och jag föreställer mig, att något missförstånd knappast kvarstår i dessa delar. Det skulle då föreligga en divergens i fråga om 1917 års klass, beträffande vilken regeringens förslag går ut på, att man skall besluta uppskov med repetitionsövningarna, under det att reservanterna hemställa om ett omedelbart beslut om befrielse från dessa övningar. Jag har inom regeringen på de av krigsministern här anförda skäl funnit, att man kunde stanna vid det yrkande regeringens förslag innehåller, och jag tror, att om man går till Kungl. Maj:ts proposition nr 401 till innevarande års lagtima riksdag och läser, vad som står där på sidan 23 i slutet av översta stycket, man skall finna, att avgörande rent tekniska skäl anförts till förmån för den ståndpunkt, som blivit intagen i regeringens förslag. I realiteten betyder det ytterligt ringa för 1917 års klass, om regeringsförslaget eller reservationen i denna del skulle bli riksdagens beslut. Jag vågar hysa den uppfattningen, och jag tror, att jag står i full samklang med mina kolleger, då jag uttalar den bestämda förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att kunna genomföra de önskemål, som reservanterna vilja genomföra såsom omedelbart riksdagsbeslut. Men på de skäl, krigsministern anført, tror jag, att man har skyldighet att nu stanna vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Den andra sidan har riktat sina angrepp mot regeringsförslaget ur andra synpunkter, nämligen att det skulle vara i viss mån an-

svarslost handlat av regeringen att under nuvarande världsläge föreslå inställandet av årets repetitionsövning. Ja, jag vill gärna vitsorda, att ställningen i världen är sådan, att ingen regering, den må hava vilken politisk färg som helst, och icke heller några regeringsmedlemmar, som känna sig handla under fullt ansvar, för närvarande kunna känna sig hava obegränsad rörelsefrihet i fråga om rustningarnas inskränkning. Det är min bestämda övertygelse, att världsläget i detta ögonblick icke medger en sådan fullständigt obegränsad rörelsefrihet. Och hade det varit fråga om ett förslag, som under nuvarande situation gått på helt andra linjer än detta, ett förslag med andra ord, som avsett att skapa något definitivt, så hade jag helt naturligt funnit, att de invändningar, som rests från högerhall, haft en viss bärkraft. Men som saken här lagts, har jag ingen betänklighet mot att bära min del i ansvaret för att hava varit med om att tillstyrka inställande av repetitionsövningarna under innevarande år. Den nuvarande regeringen har aldrig handlat ansvarslost, då det gällt att bedöma utrikespolitiska situationer, och jag för min del är övertygad om att vi inför folk och land med stort lugn kunna bära både de angrepp, som riktats mot regeringsförslaget, och ansvaret för att hava tillstyrkt, att vi nu skola gå till en provisorisk inskränkning av rustningarna.

Jag skall för övrigt icke ingå på de stora debatter, som man varit på väg att rulla upp här. Försvarsfrågan ligger helt visst på det planet, att den revision av det hela, som regeringen tänkt sig och antytt i en annan av de framlagda propositionerna, är oundgängligen nödvändig icke bara av folkpsykologiska, politiska och ekonomiska skäl, utan även av rent försvarstekniska. Men på den frågan är det icke lämpligt att i närvarande ögonblick gå in.

Om jag alltså utan tvekan varit med om att inom regeringen tillstyrka det föreliggande förslaget, har jag ej av de anmärkningar, som nu framkommit från olika håll funnit anledning att frånga den uppfattning, som finnes angiven i regeringspropositionen, utan ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande avseende.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Till herr Hallin vill jag bara säga det, att då han till förmån för sin ståndpunkt återopade regeringspropositionen, så gjorde han så, att han läste upp endast en del av densamma. Han fortsatte däremot icke och följde utvecklingen av ämnet i regeringspropositionen fram till det resultat, som föreligger här, och som ju utskottet för sin del, i motsats till reservanten, herr Hallin, hemställt om bifall till.

Friherre F l e m i n g: Med anledning av yttrandet från statsrådsbanken ber jag få säga, att jag ingalunda beskyllt regeringen för ansvarslost handlande. Något sådant kunde aldrig falla mig in, och har jag sagt det, har det varit en missägning. Om jag använt uttrycket ansvarslost eller oförlåtligt, kommer jag icke ihåg; men vad jag ville säga var, att från *vår* ståndpunkt skulle det vara ansvarslost och oförlåtligt att giva vår röst till förslaget med den uppfattning vi

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)

hava. Men, som sagt, det kan aldrig falla mig in att beskylla regeringen, som går ut ifrån en helt annan uppfattning och väl härför har fullgoda skäl — för ansvarslöshet vid framläggandet av propositionen.

Jag begärde emellertid ordet för att uttala mitt beklagande över att herr Klefbeck så missuppfattade vad jag sagt. Jag vet icke, om det beror på att jag uttryckte mig mycket otydligt, men nog tyckte jag, att det av hela mitt uttalande framgick, att jag talade om befäls- och underbefälskårerna och vilken inverkan på deras ställning och självförtroende denna åtgärd skulle få. Herr Klefbeck vänder det och säger, att jag talade om de värnpliktiga. Det förstår jag inte riktigt. Jag ber bara att få rätta detta misstag, så att herr Klefbeck skall veta, vad frågan gällde.

Sedan talade herr Klefbeck om att alla militära myndigheter sagt, att det icke går att utföra repetitionsövningar med mindre än tre årsklasser. Det måste bero på något misstag i alla fall. Nog kan det gå med två, åtminstone då det är så stora årsklasser som 1916 och 1917. Det skälet tror jag således icke är så mycket att fästa sig vid.

Efter härmed slutad överläggning godkändes nu föredragna paragraf.

§ 2.

Godkändes.

§ 3.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på § 3.

Herr Klefbeck: Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, d. v. s. till Kungl. Maj:ts proposition.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande paragrafen framstälts följande yrkanden: 1:o) att paragrafen skulle godkännas; 2:o) att densamma skulle avslås; samt 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Klefbeck m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Winberg begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemstäl-

lan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontrapropo-
sition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen
sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja
för deras mening, som ville till kontraproposition antaga avslag å
utskottets förslag i föreliggande del.

Herr *Winberg* äskade emellertid votering jämväl om kontrapro-
positionens innehåll. I anledning härav uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående
§ 3 i det av tredje särskilda utskottet i utlåtande nr 1 tillstyrkta
lagförslaget antager avslag å förslaget i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering anta-
gits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Klef-
beck m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 27.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen
en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner § 3 i det av tredje särskilda utskottet i ut-
låtande nr 1 tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås förslaget i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 23.

Övriga delar av det utav utskottet tillstyrkta lagförslaget.

Godkändes.

*Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
pliktstjänst-
göring.
(Forts.)*

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställanden.

Ang.
värnpliktigas
befrielse från
fullgörande av
viss värn-
plikttjänst-
göring.

Biföllos i vad de ej besvarats genom kammarens föregående be-
slut.

(Forts.)

Anmäldes och godkändes tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 4, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 7, med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnplikts-tjänstgöring i fredstid m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och bordlades tredje särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Ledighet från riksdagsgöromålen under fjorton dagar beviljades herr *Svensson, Isak*.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,38 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 25 augusti.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets memorial:

nr 1, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition å remiss av en inom kammaren väckt motion (nr 6) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga av 1919 års klass m. m.; samt

nr 2, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition å remiss av en inom kammaren väckt motion (nr 7) om inställande tills vidare av alla värnpliktsövningar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran tredje särskilda utskottets utlåtande och memorial nr 2—4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lind* för tiden från och med den 27 innevarande månad till och med den 26 nästkommande september.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,04 e. m.

In fidem

G. Aman-Nilsson.
